

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIBEMØLLE

Pibe Mølle

– én af de ældste stubmøller

Sats: Helvetica
Tryk: Nofo-print, Helsingør
Papir: Hvid Colorit 120 g / Conqueror 220 g
Omslag: Layout, tegning Pia Falck Pape
Tilrettelæggelse,
layout: Anders Friedrichsen
Illustrationer: Jørn Peder Lærkesen, Pia Falck Pape
Tekst: Museumsinspektør Søren Frandsen, Gilleleje
Tysk oversættelse: Dr. Johannes Jensen, Behrendorf / Stöfs

Udgivet med støtte fra Arkiv- og Museumsforeningen, Helsingør.

© 1994 Helsingør Kommunes Lokalhistoriske Arkiv og Museer.

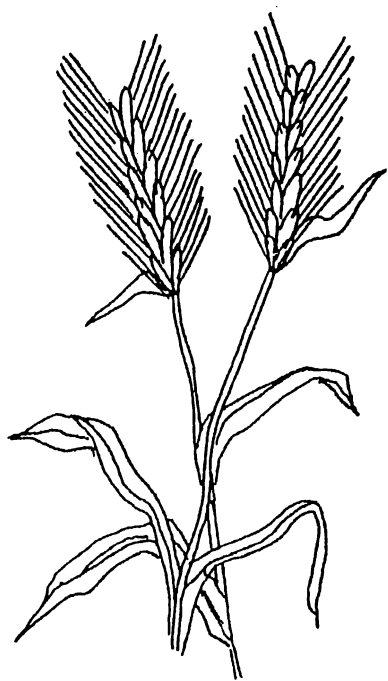

Pibemølle

-en

usædvanlig
severdighed

PIBEMØLLE

En af Danmarks ældste stubmøller

De første vindmøller, som var kendt i Nordeuropa og i Danmark var stubmøllerne. Der var lidt usikkerhed omkring, hvornår stubmøllerne blev bygget her i landet, men man regner med, at stubmølleperioden strakte sig fra begyndelsen af 1200-tallet til starten på 1800-tallet, hvor hollændermøllerne overtog møllearbejdet.

Pibe Mølle ligger i dag ensomt på en bakketop syd for Helsingø med Pølåen ved sin fod. Tilbage i 1500-årene blev åens vandmasser med tilløb fra bække og moser i Gribskov udnyttet af en vandmølle ved den nuværende vejbro over åen. I dag ses stadig de nyere bygninger fra vandmøllen i vejknækket, hvor forbindelsen til Annisse tager sin begyndelse. Mellem bygningerne og møllebakken ligger et lavt engagtigt areal, hvor det opstemmede vand med tilløb fra Pølåen dannede en møllesø. I forbindelse med landboreformerne og udskiftningen i slutningen af 1700-tallet begyndte afvandingen af vore landbrugsjorde. Vandmøllen fik problemer, fordi uheldige topografiske forhold medførte, at den lavere grundvandsstand fik betydning for møllesøen.

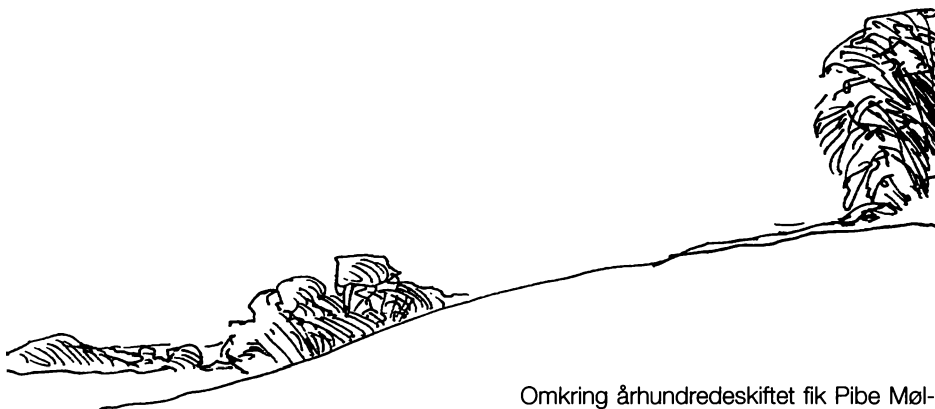
Ejeren af Pibe vandmølle, P.C. Lüders, opnåede derfor i 1789 tilladelse til at opføre en vejrmølle på bakketoppen nord for det gamle mølleanlæg. Betingelsen var dog, at vandmøllen blev nedlagt.

Selv om P.C. Lüders havde ret til at benytte den nye vejrmølle hele året, viste det sig snart, at møllen ikke levede op til forventningerne. Årsagen var placeringen på en bakketop, der på tre sider havde Gribskov ret tæt på. Resultatet var en hæmmende lævirkning. P.C. Lüders søgte derfor kongen om at måtte supplere vindmøllen ved genåbning af vandmøllen.

Pibe vand- og vindmølle er beskrevet i brandtaksationerne fra 1800-årene. I 1840 lå vandmøllen i gårdens østre længe, der var 48 alen lang og 12 alen bred, opført af grundmur i to etager med rørtag. I en del af underetagen stod mølleværket med 2 mel- og 1 skal-kværn, samt sigte og rensesmaskine, der blev trukket af et vandhjul med 8 alens diameter. På gården fandtes i 1840 også et stampemøllehus på 10 fag, indrettet til stampeværk med otte hamre og vandhjul.

Indretningen, der allerede nævnes i den første brandtaksation fra 1801, blev brugt ved fremstilling af klæde.

I 1844 bestemte Rentekammeret i København, at der på Pibe Mølle skulle installeres en hestemølle til afhjælpning af den møllemangel, der fandtes på Helsingøegnen. Af brandtaksationen fra 1852 fremgår det, at hestemøllen med tilbehør og en 6 standskværn blev indrettet i stampemøllehuset, der udvidedes fra 10 til 17 fag.

Stampeværket beskrives nu i detaljer: 4 stampefaller og 8 hamre med en opslåeraksel af 5 3/4 alens længde med tilhørende forlagstøj og et vandhjul af 7 alens diameter med skruer. Vindmøllen omtales i den første brandtaksation fra 1801, hvor den kun var 12 år gammel: "straks ved gården en stubmølle af ege- og fyrretømmer med en melkværn, samt vinger af 36 alens vindfang". Stubmøllen vurderes til 4000 Rd., mens den samlede møllegård sættes til 9770 Rd. Vindmøllen var på papiret hovedaktivet, men som vi tidligere har set, levede den ikke op til forventningerne, idet vandmøllen atter kom i brug. Møllegården nedbrændte i 1864, men blev genopført sammen med vandmølleanlægget. Pibe Mølle havde fra gammel tid, ud over møllevirksomheden, et stort landbrug på 92 tdr. land.

Så sent som efter år 1900 eksisterede denne produktionsenhed stadig.

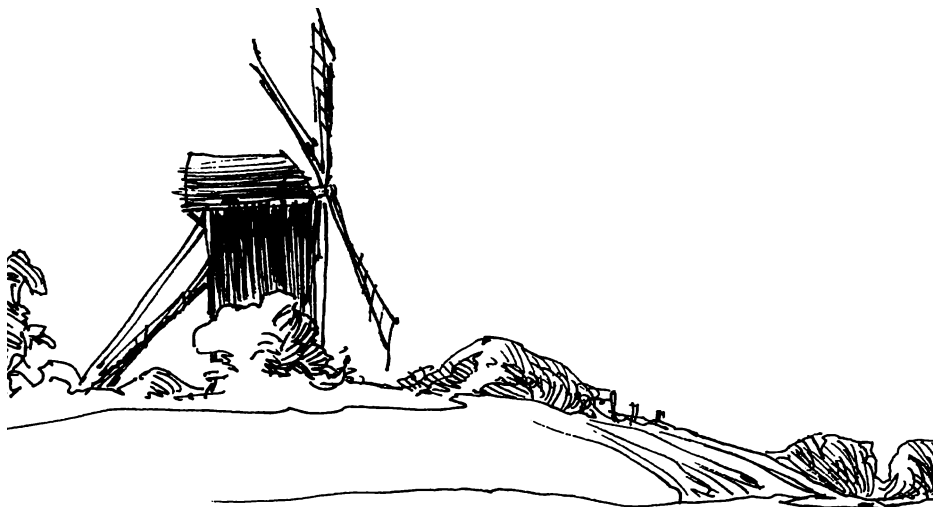
Omkring århundredeskiftet fik Pibe Mølle tillige bageri og købmandsforretning. Pibe Mølle med vand- og stubmølle var i drift indtil 1921. På dette tidspunkt fik mølleren af bønderne 15.000 kr. for at ophøre med vandmølle drift, så den opdæmmede møllesø ikke længere oversvømmede engene. Samtidig blev stubmøllen taget ud af drift.

Få år senere overtog Nationalmuseet ansvaret for vindmøllen og fik denne fre-det.

I 200-året for vejrmøllens opførelse i 1789 overtog Helsingør Kommunes Lokalhistoriske Arkiv og Museer. Pibe Mølle fra Nationalmuseet. Møllen har i dag en møllebesætning med den tidligere møllelemester fra Hollandske Mølle i Helsingør, Verner Overgaard Nielsen, i spidsen, og arbejder på Pibe Mølle på en række "Mølledage" i sommersæsonen.

Besøg kan iøvrigt arrangeres ved henvendelse til museernes administration på telefon 48 79 79 00.

Pibe Mølle er en klassisk stubmølle bygget i 1789 af ejeren af Pibe vand-

mølle, P.C. Lüders. Møllen er bygget over en "stub" – en lodret bjælke støttet af vandret fodtømmer i fire retninger med tilhørende skråstivere. Selve møllehuset består af en "kasse" hvilende på et kraftigt vandret liggende stykke tømmer, sten-bjælken, på hvilken der på hver side hviler et stykke tømmer, der forbinder møllens lodrette hjørnestolper.

Stenbjælken bærer faktisk hele møllen og er placeret over stubben. Balan-

cen på møllens styres af saksetræet i møllens bund. Den øvrige konstruktion er en typisk bindingsværkkonstruktion med flere skråbånd som afstivning. Oven på det hele hviler så vingeakselen, båret i fronten af en "bjørn" – en kraftig bjælke – og bagest af en tapbjælke. Vingeakselen kører i et leje af sten, anbragt på "bjørnen".

*Møllevingerne svirred,
det gik i susende Flugt,
Kværnen skulde forvandle
Markernes gyldne frugt.*

*Vingeskyggen paa Jorden
fløj som jaget af Storm
og ingen fik Tid til at agte
paa selve Vingernes Form.*

*Men mod Kvæld, da Solen
paa Vandet byggede Bro,
gik Vinden træet til Hvile,
og da fik Vingerne Ro.*

*Imens Bonden paa Engen
flyttede Kvæg og Hors,
tegned de sig imod Himlen
i skikkelse af et Kors.*

*Ja, først maa Kræfterne bruges
den lange Arbejdsdag,
og tit maa Tanken drives
afsted med Stormens Jag.*

*Men naar det kvælder, og Solen
synker bag Skyernes Hegn,
lad det da ses, at min Gerning
blev gjort under Korsets Tegn!*

Jakob Paulli (I Skygger og Lys, 1913)

Eine der ältesten Bockmühlen Dänemarks

PIBEMØLLE

Südlich von Helsingøe liegt die "Pibe Mølle" einsam auf einer Anhöhe, an deren Fuss die "Pøl-å" fließt. Im 16. Jahrhundert wurde das Wasser der Au mit Zufluss von Bächen und Mooren des Waldes "Gribskov" von einer Wassermühle genutzt, die etwa 200 Meter westlich bei der jetzigen Strassenbrücke über die Au lag.

Man kann heute noch zwei neuere Gebäude der Wassermühle an der Strassenbiegung sehen. Zwischen den Gebäuden und dem Mühlenhügel liegt ein flaches Wiesenareal, wo das aufgestaute Wasser aus der "Pøl-å" einen Mühlensee bildete.

Jeden Herbst wurde das Wehr geschlossen, damit der richtige Wasserstand für den Betrieb der Mühle gehalten werden konnte. Im Frühjahr wurde das Wehr wieder geöffnet, damit das Wiesenengelände im Sommer landwirtschaftlich genutzt werden konnte.

In Verbindung mit den Agrarreformen und der Flurbereinigung am Ende des 18. Jahrhunderts begann die gezielte Entwässerung der landwirtschaftlich genutzten Flächen. Dadurch bekamen mehrere der alten Wassermühlen Probleme, weil ungünstige topographische Verhältnisse zur Folge hatten, dass der niedrigere Grundwasserstand die Zufuhr zu den Mühlenseen beeinträchtigte.

Der Besitzer der "Pibe Wassermühle", P.C. Lüders, bekam deshalb im Jahre 1789 die Genehmigung, auf dem Hügel nördlich der alten Mühlenanlage eine Windmühle zu bauen. Bedingung war jedoch, dass die Wassermühle stillgelegt wurde.

Obwohl die Windmühle das ganze Jahr betrieben werden durfte, zeigte es sich bald, dass sie den Erwartungen nicht entsprach. Bei der Lage ihres Hügels hatte sie an drei Seiten den

“Gribskov” so nahe, dass dieser ihr zu oft den Wind aus den Flügeln nahm.

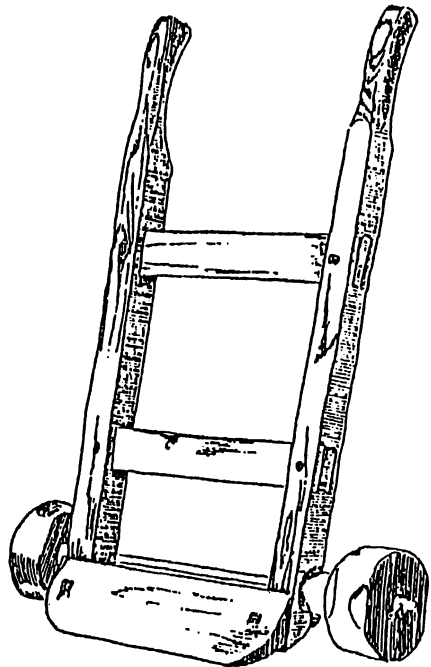
P.C. Lüders ersuchte deshalb den König um die Genehmigung, die Wassermühle wieder zu eröffnen, um mit ihr den fehlenden Effekt der Windmühle ausgleichen zu können.

Obwohl die Wassermühlenbesitzer in Esum und Dronningmølle, sich dagegen aussprachen, weil sie die Konkurrenz nicht wünschten, stimmte die königliche Rentekammer zu. Seitdem benutzten die wechselnden Besitzer die Wassermühle und Windmühle je nach Bedarf, abhängig davon, was Wind und Wasser an Energie lieferten.

Die “Pibe Mølle” var mit angeschlossener Bäckerei und Schankstube bis 1921 in Betrieb. Danach übernahm das Nationalmuseum die Windmühle, die einen Mühlentyp darstellt, der in Wirklichkeit schon veraltet war, als sie 1789 gebaut wurde.

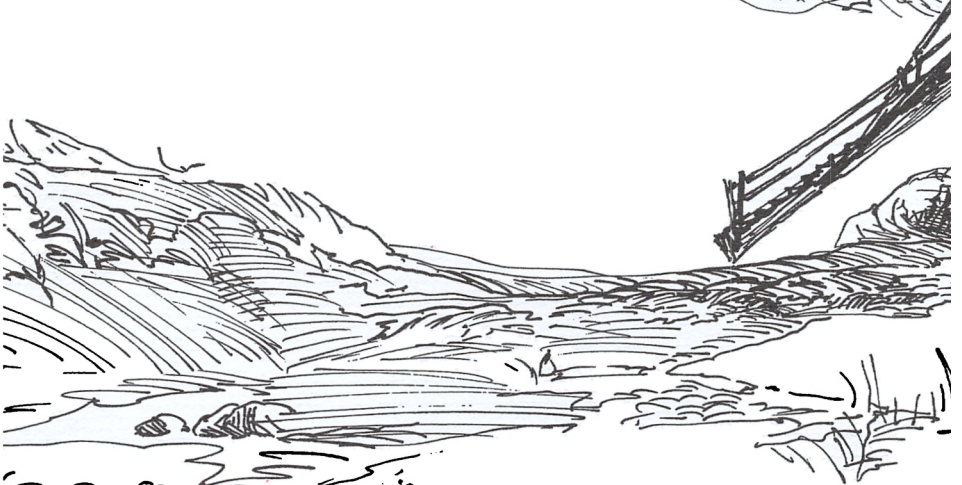
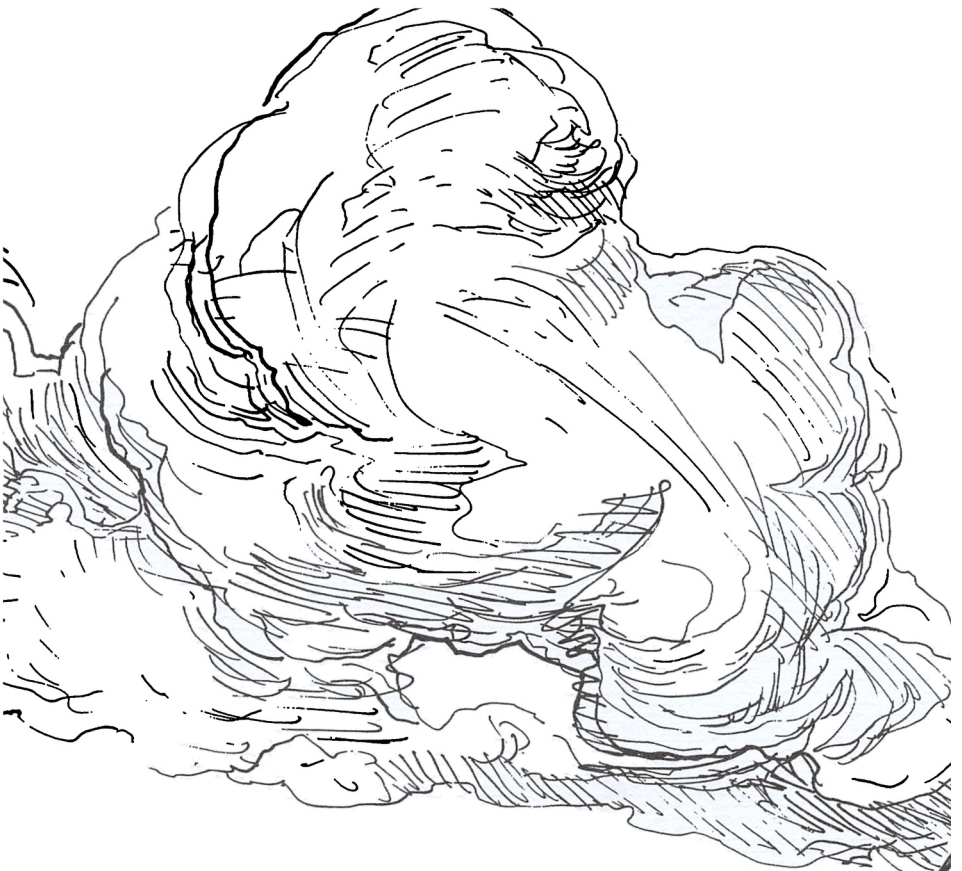
Die Stockmøhlen wurden zu der Zeit schon von den achtkantigen holländischen Møhlen mit Haube und Flügeln abgelöst, die sich selbst nach dem Wind drehen konnten. Bei den alten Stockmøhlen musste die Stellung des ganzen Møhlenhauses von geändert werden, wenn der Wind sich drehte.

1989, genau 200 Jahre nach ihrer Errichtung, übernahm “Helsing Historiske Arkiv og Museer” die “Pibe Mølle” vom Nationalmuseum.

HELSINGE KOMMUNES
LOKALHISTORISKE
ARKIV OG MUSEER

Faded Paper 93. *[Signature]*